

چالشهای عدیده ای در نظام تبلیغی ما دیده می شود/ چالشهای نظام تبلیغی ما

رهایی دین از فشار توطئه های ضد دینی عهد استعمار و پهلوی و نجات از توطئه بزرگی مثل جنگ تحمیلی و تهاجم فرهنگی، همگی ناشی از وجود یک نظام تبلیغی مستحکم بوده است...

خبرگزاری مهر - رهایی دین از فشار توطئه های ضد دینی عهد استعمار و پهلوی و نجات از توطئه بزرگی مثل جنگ تحمیلی و تهاجم فرهنگی، همگی ناشی از وجود یک نظام تبلیغی مستحکم بوده است، اما اکنون دارای چالشهایی هستیم. بی تردید هر نظام تبلیغی برای رسیدن به اهداف و آرمانهای خود نیازمند ساختار هدفمند و مستحکم، محتوای غنی و روشهای مؤثر و کارساز می باشد. ساختار، چارچوب و قواعد اولیه و مبنایی است؛ محتوا، از دین و مکتب و فرهنگ جامعه سرچشمه می گیرد و روشها، مجموعه ابزارها و متدهایی است که به شکل سنتی یا مدرن به تحقق اهداف کمک می رسانند.

اسلام و قرآن، ساختاری قوی، کارآمد و مناسب برای تبلیغ دین به فرماندهی و راهبری پیامبر (ص) و با محوریت وحی الهی قرار داده اند. محتوا را قرآن و آموزه های معصومان تشکیل می دهد و روشهای مؤثر و متنوعی در این راستا از سوی قرآن و پیامبر(ص) و عترت(ع) ارائه شده است. مسجد، منبر، نقش مبلغان، حج و اجتماعات دیگر اسلامی، بخشی از ساختار تبلیغی مستحکم اسلامند. قرآن و سنت محتوایی بسیار غنی و پویا به تبلیغ اسلامی بخشیده است. با این حال، در هر زمان بایستی روشها نوسازی و بهسازی شوند و متناسب با شرایط روز با حفظ روشهای اصلی تنظیم و بازآفرینی شوند. محتوا، نیز براساس ذائقه و شرایط روحی و اجتماعی مخاطبان و اقتضاء آن روز بازآفرینی و بازنویسی و بازتولید شود که در غیر این صورت با رکود و سستی مواجه خواهد شد. علاوه بر اینها عامل شورآفرینی و انگیزش هم در جامعه ما با حب اهل بیت(ع) و احیاء خاطرات دینی به ویژه قیام عاشورا به صورت مؤثر رخ می نماید.

حقیقت این است که هر زمان که سیستم تبلیغی به خوبی عمل کرده و وضعیت روحی، فرهنگی و حتی اجتماعی اقتصادی جامعه بهبود یافته است، ما سخت ترین شرایط را از جمله در دوران پرمحنت بنی امیه و دوران خفقان بنی عباس و دورانهای چون مغول و پادشاهان خون آشام و فرهنگ ستیز به خوبی پشت سر نهاده و حتی در روحیه و رفتار مهاجمان تأثیر نهاده ایم و در نهایت در برخی دوره ها شکوفایی تمدن جامعه بود را زمینه سازی کردیم. در دوران معاصر نیز رهایی دین مردم از فشار توطئه های ضد دینی عهد استعمار و پهلوی و نجات از توطئه بزرگی مثل جنگ تحمیلی و تهاجم فرهنگی همگی ناشی از وجود یک نظام تبلیغی مستحکم بوده و اینها نمونه هایی از توانایی بازآفرینی فرهنگی و خودسازی و بازپروری استعدادها و توانایی های علمی و اجتماعی جامعه ما به شمار می روند.

اما در شرایط کنونی به نظر می رسد نارسایی ها و چالشهای عدیده و شدیدی در تعادل و انسجام و کارآمدی نظام تبلیغی ما دیده می شود که برخی از آنها عبارتند از:

1- تأکید بیش از حد و تورم گونه بر برخی از آموزه های دینی و غفلت از برخی دیگر. مثلاً تأکید بیش از اندازه و گاه مشکوک بر موضوع مهدویت و استفاده های جهت دار سیاسی و اجتماعی از آن بدون بهره گیری از جنبه های تربیتی و مثبت آن به طوری که عده ای تنها بر جنبه های تخریبی و امیدآفرینی بی حساب و صرفاً وعده های جذاب و توده وار و تحریک کننده آن تأکید دارند، در حالی که می توان از این موضوع برای توسعه و پیشرفت و امیدآفرینی مطلوب و برنامه ریزی و حرکت به سوی آینده مطلوب تر بهره جست.

2- پر رنگ شدن نقش مداحان در عرصه های تبلیغی و کمرنگ شدن نقش علما و واعظان روحانی و ریشه دار و عمیق، به طوری که مداحان اکنون علاوه بر عرصه مرثیه و عزا در عرصه تاریخ دین، اخلاق دینی و معارف قرآنی و دینی نیز وارد شده و به جای انجام مأموریتهای عاطفی و روحی و یادآوری فضائل پیشوایان، دست به برداشت معارف دینی در عرصه های مختلف نیز می زنند و حتی گاه ارائه نظریات عجیب و غریب هم دارند. بماند که برخی از ایشان اکنون علاوه بر داشتن تریبونهای گوناگون و وسیع، در مدیریت رسانه ای نظام تبلیغی ما نیز نقش آفرینی می کنند و در تصمیم گیری ها و سیاستگذاری ها نیز دخالت دارند.

3- تکیه بیش از حد متعارف بر نمادگرایی و نقش وسایل و ابزارها در محافل دینی به ویژه نهادهای مسأله دار و بدون ریشه مانند شمایلهای اولیاء خدا و علامتها و اسباب و آلات هیئتهای مذهبی که گاهی تداعی کننده فرهنگها و دینهای دیگر نیز می شود، البته جلوگیری از نصب شمایل ائمه(ع) در سالهای اخیر قدری اوضاع بصری هیئتهای را نیکوتر گردانیده ولی کماکان در این زمینه تلاش و پیگیری لازم است.

4- غلبه روضه خوانی با شیوه های مختلف آن بر وعظ و خطابه سنتی چه در محافل مذهبی و چه در رسانه ها و این موضوع در رسانه ها جای تأمل بیشتر دارد؛ چرا که مخاطبان رسانه ها امکان و توجه بیشتری به معارف و محتوای غنی سخنرانی ها و برنامه ها می تواند داشته باشند، ولی از این فرصت به خوبی و با رعایت تنوع و روشهای مؤثر استفاده نمی شود.

5- نفوذ بحثهای حاشیه ای و نه چندان مهم مانند مباحث تغذیه، مباحث چگونگی تدبیر منزل به منبرها و محافل مذهبی و حتی عزاداری که نتیجه بی تدبیری و عدم هدایت و کنترل جامع سیستم تبلیغی است. غرض از این مطلب، بی اهمیت دانستن مباحث تغذیه و خانه داری نیست، بلکه بحث در اولویت و اهمیت مباحث کلیدی و راهبردی دینی است که برای حفظ کلیت دین و تداوم حیات و اثرآفرینی آن در عرصه ملی و جهانی بایستی بدان پرداخت.

برای نمونه ببینیم موضوعات سخنرانی های استاد مطهری در دوران دهه 40 و 50 به تناسب شرایط روز چه بوده و نوع ارتباط آنها را محاسبه کنیم و خلاصه اینکه اولویت مباحث، بسیار مهم است و البته در این اولویت بندی مسائل کلی جهان اسلام، مسائل علمی و مسائل هر منطقه هر کدام نقش و وزن ویژه خود را باید دارا باشند. بنابراین شایسته نیست در روز عاشورا به جای بحث واعظ از لزوم اصلاح امور مسلمانان و راهکارهای آن مباحث بهداشت و تغذیه در پیش از ظهر عاشورا تبیین شود. (انکار هدف از عزاداری و محفل حسینی تنظیم ورودی بطن است به جای تنظیم ورودیهای ذهن و روح)

از فرصت عاشورا بسیار بهتر از این می توان بهره جست؛ علاوه بر جنبه های عاطفی و ایجاد شور و حرارت و انگیزش در برابر ظلم، بایستی مؤلفه ها و عوامل گسترش ظلم بررسی شود که هر کس بتواند خود را از نظر میزان ظلم آفرینی بسنجد و اندازه بگیرد و بعد خود را کنترل و اصلاح نماید. می توان موضوع پرهیز از تملق و چاپلوسی را از فرهنگ عاشورا استفاده کرد و تبیین نمود.

ابعاد وسیع امر به معروف و نهی از منکر در عاشورا بسیار گفتمنی است و تا عیبها بیان نشود اصلاح در سطح خرد و کلان صورت نخواهد گرفت. همچنین رابطه عاشورا با فرهنگ جاهلی و عوامل آن و نقش گرایشهای جاهلی مخالفان اهل بیت(ع) در ایجاد چنین فجایعی باید تبیین شود تا انسان مخاطب عاشورا بداند که قبیله گرایی با حزب گرایی و جناح گرایی تفاوتی ندارد و تکاثرطلبی عرب جاهلی با ثروت اندوزی رانت خواران در جامعه ما فرقی ندارد و همین هاست که تار و پود جامعه را فاسد می کند و تباهی و انحطاط را حاکم می سازد و در پایان حقیقت گرایی و پرهیز از عوام فریبی و مصلحت اندیشی های بی توجیه را می توان از پیامهای عاشورا و محافل عزاداری دانست که شایان توجه و توضیح بیشتری می باشند.*

دکتر مصطفی عباسی مقدم، عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان